

הלכות תפלין סימן לג

ט ספר התרומה
קצא: י נקחות לה

(כ) *מבחוץ, אָבֵל מֵצַד פָּנִים (כא) יַעֲשֶׂה מֵאִיזָה צָבַע שִׁירְצָה חוּץ מְאֹד, שָׁמָּא יֵאמְרוּ שְׂמֵדִם חֲטָטִיו נִצְבָּעוּ וְהֵאדְדִּימוּ: ד' (כב) ט טוב שִׁישְׁחִירִים יִשְׂרָאֵל לְשִׁמּוֹן וְלֹא אֵינוֹ יְהוּדִי: ה' הגה *ומיהו בדִּיעֲבַד כְּשֶׁר אַם הַשְּׁחִיר עוֹר הַבְּתִים, (כג) *אָבֵל הַרְצוּעוֹת *אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד (ו) (כד) *פְּסוּל (מצא כחור): ה' *אִם נִפְסְקָה הַרְצוּעָה

באר היטב

כתב דהשחרה לשמה מהני: (ו) פסול. כי מה שיהיו הבתים שחורים אינו הל"מ, א"כ לא היו השחרות רק תקון בעלמא וכשר ע"י נכרי, משא"כ

משנה ברורה

הקשר מצוי מאד להתמעך השחרות ויש לנהר בזה מאד¹⁴: (כ) מבחוץ. לצד השער שהוא מקום החלק. ואם השחורים מבפנים לא מהני, וצריך לחזור ולהשחירם מבחוץ, ועין בבאור הלכה: (כא) יעשה. ורצה לומר, אם ירצה לצבוע אותן, אָבֵל אין מחויב לצבוען בשום צבע, דאף דלהרמב"ם צריך להשחירן גם מבפנים, כמו שבתמים הם שחורין, אין אנו נוהגין כהרמב"ם בזה¹⁵, כמבאר בבית יוסף ודרכי משה: ד' (כב) טוב וכו'. אָבֵל בדיעבד כשר לדידה (ט) אָפְלוּ עַל־יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי, דסביבא לה דאָפְלוּ בְּרַצוּעוֹת לֹא בְּעֵינֵי הַשְּׁחָרוֹת כָּלֵל לְשִׁמּוֹן, וְנִמְרָא בְּהַגָּה חוֹלֵק עֲלֵיו וסביבא לה דבְּרַצוּעוֹת דִּהְשַׁחְרוּת הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי צָרִיף הַשְּׁחָרוֹת לְשִׁמּוֹן, וּמְמִילָא בְּאֵינוֹ יְהוּדִי דְאֵינוֹ עוֹשֶׂה לְשִׁמָּה פְּסוּל, וְדִינוֹ כְּדֹלְעִיל בְּסִימָן לֵב לְעֵנֵן קֶלֶף, עֵץ שָׁם; אָבֵל בעוֹר הַבְּתִים, דְּהִרֵב פּוֹסְקִים שְׁחָרוֹתוֹ הוּא לְמַצּוֹה בְּעֵלְמָא וְלֹא לְעִנְכּוּבָא, וְכֹדְלֵעִיל בְּסִימָן לֵב סְעִיף מ, וְלִקְפָּה לֹא בְּעֵינֵי גַם בְּהַגָּה הַשְּׁחָרוֹת לְשִׁמּוֹן¹⁸ (בדיעבד¹⁹). וְהוּא לֵה לְהַרְמָא לְתַבֵּת הַתְּהוֹת בְּלִשׁוֹן "יש אומרים", אף שִׁמְצִינוּ כְּמָה פְּעֻמִּים כִּיצֵא בְּזָה: (כג) אָבֵל הַרְצוּעוֹת וכו'. אִם עֲשָׂאָן נְכָרִי, או אֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל אֵף שְׂלֵא לְשִׁמּוֹן, וְהַשְּׁעֵם כְּפִיל בְּסְעִיף קָטָן כּו'. וְכֹל־שֵׁשׁ בְּכָל דְּבַר שְׁצָרִיף בְּתַפְלִין גּוֹפָא לְעִנְכּוּבָא, כְּמוֹ עֲשִׂית הַבַּיִת וְהַשִּׁי"ן שְׁלוֹ בְּכָל פְּרָטִי שִׁיְהִי פָּרִין, או תְּפִירָתוֹ, או עֲשִׂית (כ) הַקָּשֶׁר שְׁלוֹ, דְּכָל אֵלוֹ הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי, אִם עֲשָׂאָן יִשְׂרָאֵל שְׂלֵא לְשִׁמּוֹן פְּסוּל. וְכַתֵּב הַפְּרִי־מַגִּידִם, דִּישׁ לְמַנְעַ מְלַעֲשׂוֹת כֵּל זֶה (כֹּל) עַל־יְדֵי קָטָן אֶפְלוּ אִם (כז) גְּדוֹל יַעֲמֹד עַל גְּבוּ וַיִּצְוֶהוּ לַעֲשׂוֹת לְשִׁמְמוֹ²⁰, וְכֵן שְׂלֵא לַעֲשׂוֹתָם עַל־יְדֵי אִשָּׁה וְכֵן הַפְּסוּלִין הַמְּבַאֵר לְקָמֵן בְּסִימָן לֵט, עֵץ שָׁם בְּסְעִיף א' וכו'. וְהַשְּׁחָרֹת הַרְצוּעוֹת, דְּזָה אֵינְנוּ בְּגוּף הַתַּפְּלִין, מֵתָר עַל־יְדֵי אִשָּׁה, דְּהִיא יוֹדַעַת לַעֲשׂוֹת לְשִׁמָּה כְּמוֹ אִישׁ, אָבֵל עַל־יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי וְקָטָן אֵינוֹ מֵתָר עַד שֶׁעֲמַד אַחַר עַל גַּב²¹, וְכֹדְלֵעִיל לְעֵנֵן קֶלֶף בְּסִימָן לֵב, עֵץ שָׁם בְּסְעִיף ט: (כד) פְּסוּל. כְּתַב הַמַּגֵּן אַרְבָּהֶם,

באר הלכה

דמריא כחל הוא בכלל שחר, וכן תפלין דף מו לענון ראה, דאם שחרותה דומה לחל, וכדאימא ברמב"ם פסקו ו מהלכות שחיטה הלכה ט, שחרה כחל: אלמא דאף מראה כחל הוא בכלל שחר. ומכל מקום לתחלה בנדיא מצוה להשחירו שיהיה שחר ממש וכמו שכתב הרד"ק שאמר. ועין כמה שכתבנו לעיל בסימן לב סעיף ג לענון שחרות הדיו דשם בעינו שיהיה שחר ממש, עין שם. ודע דבמה שכתבנו שיש יוסף קשיא אחת שראיתי לזאן אחר שנתקשה על הרמב"ם¹⁶, למה לא נאמר ההלכה סתם שיהיו כוחבין בדבר השחר? ולדברינו נראה, דשחר סתם היה משמע אפלו אם הוא שחר רק כחל¹⁷, ודו"ק: * מבחוץ. עין משנה ברורה, מן מוכח מרש"י דף לה ע"ב ר"ה ונו"ה, דאי לא תימא הכי, אלא דצריך לצבוע סתם המקום שרוצה ללבוש לצד חוץ, וזהו נגזרת הגמרא כמה שמשני יצא מבחוץ, מפה ספיקא לה לרש"י דצובע אותו מקום החלק שיהיה קרי לה בשביל זה ונו"ה, הנה לו לרש"י לפרש סתמא: אותו מקום שהוא חלק גויי' ויבשנו למעלה, ומילא יבחה האדם לצבוע שחר אותו מקום מחמת ההלכה למשה מסיני. וכן אימא שטרן כמו שכתבתי. ונאיתי בפרי"מגדים שכתב: אם השחיר עכו"ם הרצועה ואין לו רצועה אחרת, יוכל להשחיר מצד השני, דהיינו דגמירי שחרות אָבֵל לא בְּזָקָא מֵצַד הַשְּׁעָר, וְכַנְהוּתָא אִם יִתְפַּד הַרְצוּעָה וְיִבְלַשׁ הַשְּׁחָר לְצַד חוּץ, וְכֵן בְּאֵר הַרְד"ק הַמְּסִיִּם אֵת דְּכָרִיו: וְלִפִּי זֶה, מַה שֶּׁמִּשְׁנֵי שָׁם הַגְּמָרָא בְּעַמּוּד א' "כָּאֵן מִבְּחוּץ" מֵלִי רַק בְּהַפְסוּקִים שְׂלוֹבֵשׁ מֵצַד חוּץ, וְמָה שֶׁאֲמָרוּ שֶׁם בְּגוּמְרָא "וַיַּחֲזִיקוּ לְכַר שְׁחֹר וְחִלְק" הוּא לְמַצּוֹה מִן הַמִּבְטָח בְּלִבֵּי, וְהִבִּיא רָאָה לֹה מְרַשִּׁי יו' ר"ה וַיַּחֲזִיקוּ, וְכַאֲמַת לְכַאוּרָה מִשְׁמַע לְתַפְּלִין, וְאֵף אִם תַּחָּה דְּכָרִינוּ, עַל־כִּלְפִּינֵים אֵין רָאָה מְרַשִּׁי לְדְּכָרִיו: אֵף מְהַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת תַּפְלִין הִלְכָה יד מִשְׁמַע קֶצֶת כְּדָרִיו, וּמְכַל מְקוֹם לְכַתְּחָה בְּנֹדֵא גַם הוּא מוֹדָה, כְּמוֹ שְׂכַת בְּעַצְמוֹ. וְדַע וְלְדָרְבִּי הַפְּרִי־מַגִּידִם יַעֲמַד לְפַעְמִים חֲמִירָא גְּדוּלָה, אִם יִתְהַה מִנְּחַ הַרְצוּעָה בְּמִקוֹם הַקָּשֶׁר בְּצַד הַשְּׁחָר לְמַשֶׁה לֹא יֵצֵא בְּזָה יְדֵי הַמַּצּוֹה וְהוּי בְּתַבֵּת הַכְּשֵׁלָה, וְלִפִּי הַנִּרְאָה שְׁדָרִי לֵב בְּמַחְלָקַת שְׁנֵי, עֵץ לְעִיל בְּסִימָן כּוּ בְּאַלְתָּה נִבְחַשׁ כְּשֶׁן בְּשֵׁם גְּלוּיִן הַפְּרִי־מַגִּידִם, וְלִנְעִינֵת דְּעִמִּי דְּהַבְּתִי־יוֹסֵף פְּלִיג עַל זֶה וְסוֹבִירָא לֵה דְלֵא עֵבֵר עַל "וַיַּחֲזִיקוּ לְכָר", וְלִקְפָּה אֶפְלוּ אַחַתְפַּד אַחַרְפַּד גַּמִּי אֶסוּר, עֵץ שָׁם בְּאַלְתָּה רַבָּה וְדו"ק: * וּמִיְהוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. וְעֵץ בְּפִרְי־מַגִּידִם שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַבִּי"ח דִּישׁ לְהַחֲמִיר בְּזָה אִם יֵשׁ לוֹ תַּפְלִין אַחֲרִים. וְנִרְאָה לִי פְּשׁוּט דְּבַתְּמִים בְּנֹדֵא יֵשׁ לְסַמֵּךְ וְהִקְלָא אִם יַחֲזִיר הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָרוּם לְשִׁמּוֹן, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, וְכִלְאוּ הִכִּי יֵשׁ הַרְבֵּה פְּסוּלוֹת בְּזָה, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן מַרְכָּבָה וְכִלְבוּשֵׁי־שָׂרָר, עֵץ שָׁם: * אָבֵל הַרְצוּעוֹת. הַשְּׁעֵם כְּתַב סֵפֶר הַתְּרוּמָה, כִּיִּן דְּעָצֵם הַשְּׁחָרוֹת הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי, לְשִׁמָּה גַם־כֵּן בְּעֵינֵן, כְּמוֹ דְּבַעֲיִין לְשִׁמָּה כְּשַׁעַת טוֹבָה בְּצִיּוּת וְצִבְיָה תַּחְלָת. וְלִפִּי זֶה נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּהוּא הָרִין עָצֵם עֲשִׂית הַרְצוּעָה, דְּהִינוּ תַּחֲכִּיתָה מְהוּר, גַּם־כֵּן בְּעֵינֵן לְשִׁמָּה, וּמַצְאִיתִי שֶׁכָּף כְּתַב בְּעַמְּךָ הִלְכָה: * אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. עֵץ מִמְּשֵׁנָה בְּרִירָה כְּמָה שֶׁתַּכְּתוּבוּ וְכֹל־שֵׁשׁ וכו'. עֵץ לְקָמֵן בְּסִימָן לֵט סְעִיף ב, דְּכָל אֵלוֹ שֶׁהֵם בְּכֹלֵל עֲשִׂית גּוּף הַתַּפְּלִין הֵם בְּכֹלֵל כְּתִיבַת הַתַּפְּלִין, עֵץ שָׁם בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, אִם־כֵּן פְּשׁוּט דְּעַל־כִּלְפִּינֵים לֵב גְּרִישֵׁי מִתְּשַׁחְרֹת הַרְצוּעוֹת דְּבַעֲי שִׁיְהִי לְשִׁמּוֹן. וְנִדְּבִיתִי כְּסִפֵּר מַגֵּן־הַלֵּל שֶׁכְּתַב בְּרַחֲמֵי לֵב סְכִינָא לֹא סְכִינָא לֵה לְרִינוּ דְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה, שְׁהָרִי כְּתַב בְּקִירָא גַם מְהַלְכוֹת תַּפְלִין (ט"א) וְנִבְחַשׁ לוֹ: עֵץ לְעִיל בְּסִימָן כּוּ בְּאַלְתָּה נִבְחַשׁ כְּשֶׁן בְּשֵׁם גְּלוּיִן הַפְּרִי־מַגִּידִם, וְלִנְעִינֵת דְּעִמִּי דְּהַבְּתִי־יוֹסֵף פְּלִיג עַל זֶה וְסוֹבִירָא לֵה דְלֵא עֵבֵר עַל "וַיַּחֲזִיקוּ לְכָר", וְלִקְפָּה אֶפְלוּ אַחַתְפַּד אַחַרְפַּד גַּמִּי אֶסוּר, עֵץ שָׁם בְּאַלְתָּה רַבָּה וְדו"ק: * וּמִיְהוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. וְעֵץ בְּפִרְי־מַגִּידִם שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַבִּי"ח דִּישׁ לְהַחֲמִיר בְּזָה אִם יֵשׁ לוֹ תַּפְלִין אַחֲרִים. וְנִרְאָה לִי פְּשׁוּט דְּבַתְּמִים בְּנֹדֵא יֵשׁ לְסַמֵּךְ וְהִקְלָא אִם יַחֲזִיר הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָרוּם לְשִׁמּוֹן, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, וְכִלְאוּ הִכִּי יֵשׁ הַרְבֵּה פְּסוּלוֹת בְּזָה, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן מַרְכָּבָה וְכִלְבוּשֵׁי־שָׂרָר, עֵץ שָׁם: * אָבֵל הַרְצוּעוֹת. הַשְּׁעֵם כְּתַב סֵפֶר הַתְּרוּמָה, כִּיִּן דְּעָצֵם הַשְּׁחָרוֹת הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי, לְשִׁמָּה גַם־כֵּן בְּעֵינֵן, כְּמוֹ דְּבַעֲיִין לְשִׁמָּה כְּשַׁעַת טוֹבָה בְּצִיּוּת וְצִבְיָה תַּחְלָת. וְלִפִּי זֶה נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּהוּא הָרִין עָצֵם עֲשִׂית הַרְצוּעָה, דְּהִינוּ תַּחֲכִּיתָה מְהוּר, גַּם־כֵּן בְּעֵינֵן לְשִׁמָּה, וּמַצְאִיתִי שֶׁכָּף כְּתַב בְּעַמְּךָ הִלְכָה: * אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. עֵץ מִמְּשֵׁנָה בְּרִירָה כְּמָה שֶׁתַּכְּתוּבוּ וְכֹל־שֵׁשׁ וכו'. עֵץ לְקָמֵן בְּסִימָן לֵט סְעִיף ב, דְּכָל אֵלוֹ שֶׁהֵם בְּכֹלֵל עֲשִׂית גּוּף הַתַּפְּלִין הֵם בְּכֹלֵל כְּתִיבַת הַתַּפְּלִין, עֵץ שָׁם בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, אִם־כֵּן פְּשׁוּט דְּעַל־כִּלְפִּינֵים לֵב גְּרִישֵׁי מִתְּשַׁחְרֹת הַרְצוּעוֹת דְּבַעֲי שִׁיְהִי לְשִׁמּוֹן. וְנִדְּבִיתִי כְּסִפֵּר מַגֵּן־הַלֵּל שֶׁכְּתַב בְּרַחֲמֵי לֵב סְכִינָא לֹא סְכִינָא לֵה לְרִינוּ דְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה, שְׁהָרִי כְּתַב בְּקִירָא גַם מְהַלְכוֹת תַּפְלִין (ט"א) וְנִבְחַשׁ לוֹ: עֵץ לְעִיל בְּסִימָן כּוּ בְּאַלְתָּה נִבְחַשׁ כְּשֶׁן בְּשֵׁם גְּלוּיִן הַפְּרִי־מַגִּידִם, וְלִנְעִינֵת דְּעִמִּי דְּהַבְּתִי־יוֹסֵף פְּלִיג עַל זֶה וְסוֹבִירָא לֵה דְלֵא עֵבֵר עַל "וַיַּחֲזִיקוּ לְכָר", וְלִקְפָּה אֶפְלוּ אַחַתְפַּד אַחַרְפַּד גַּמִּי אֶסוּר, עֵץ שָׁם בְּאַלְתָּה רַבָּה וְדו"ק: * וּמִיְהוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. וְעֵץ בְּפִרְי־מַגִּידִם שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַבִּי"ח דִּישׁ לְהַחֲמִיר בְּזָה אִם יֵשׁ לוֹ תַּפְלִין אַחֲרִים. וְנִרְאָה לִי פְּשׁוּט דְּבַתְּמִים בְּנֹדֵא יֵשׁ לְסַמֵּךְ וְהִקְלָא אִם יַחֲזִיר הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָרוּם לְשִׁמּוֹן, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, וְכִלְאוּ הִכִּי יֵשׁ הַרְבֵּה פְּסוּלוֹת בְּזָה, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן מַרְכָּבָה וְכִלְבוּשֵׁי־שָׂרָר, עֵץ שָׁם: * אָבֵל הַרְצוּעוֹת. הַשְּׁעֵם כְּתַב סֵפֶר הַתְּרוּמָה, כִּיִּן דְּעָצֵם הַשְּׁחָרוֹת הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי, לְשִׁמָּה גַם־כֵּן בְּעֵינֵן, כְּמוֹ דְּבַעֲיִין לְשִׁמָּה כְּשַׁעַת טוֹבָה בְּצִיּוּת וְצִבְיָה תַּחְלָת. וְלִפִּי זֶה נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּהוּא הָרִין עָצֵם עֲשִׂית הַרְצוּעָה, דְּהִינוּ תַּחֲכִּיתָה מְהוּר, גַּם־כֵּן בְּעֵינֵן לְשִׁמָּה, וּמַצְאִיתִי שֶׁכָּף כְּתַב בְּעַמְּךָ הִלְכָה: * אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. עֵץ מִמְּשֵׁנָה בְּרִירָה כְּמָה שֶׁתַּכְּתוּבוּ וְכֹל־שֵׁשׁ וכו'. עֵץ לְקָמֵן בְּסִימָן לֵט סְעִיף ב, דְּכָל אֵלוֹ שֶׁהֵם בְּכֹלֵל עֲשִׂית גּוּף הַתַּפְּלִין הֵם בְּכֹלֵל כְּתִיבַת הַתַּפְּלִין, עֵץ שָׁם בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, אִם־כֵּן פְּשׁוּט דְּעַל־כִּלְפִּינֵים לֵב גְּרִישֵׁי מִתְּשַׁחְרֹת הַרְצוּעוֹת דְּבַעֲי שִׁיְהִי לְשִׁמּוֹן. וְנִדְּבִיתִי כְּסִפֵּר מַגֵּן־הַלֵּל שֶׁכְּתַב בְּרַחֲמֵי לֵב סְכִינָא לֹא סְכִינָא לֵה לְרִינוּ דְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה, שְׁהָרִי כְּתַב בְּקִירָא גַם מְהַלְכוֹת תַּפְלִין (ט"א) וְנִבְחַשׁ לוֹ: עֵץ לְעִיל בְּסִימָן כּוּ בְּאַלְתָּה נִבְחַשׁ כְּשֶׁן בְּשֵׁם גְּלוּיִן הַפְּרִי־מַגִּידִם, וְלִנְעִינֵת דְּעִמִּי דְּהַבְּתִי־יוֹסֵף פְּלִיג עַל זֶה וְסוֹבִירָא לֵה דְלֵא עֵבֵר עַל "וַיַּחֲזִיקוּ לְכָר", וְלִקְפָּה אֶפְלוּ אַחַתְפַּד אַחַרְפַּד גַּמִּי אֶסוּר, עֵץ שָׁם בְּאַלְתָּה רַבָּה וְדו"ק: * וּמִיְהוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. וְעֵץ בְּפִרְי־מַגִּידִם שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַבִּי"ח דִּישׁ לְהַחֲמִיר בְּזָה אִם יֵשׁ לוֹ תַּפְלִין אַחֲרִים. וְנִרְאָה לִי פְּשׁוּט דְּבַתְּמִים בְּנֹדֵא יֵשׁ לְסַמֵּךְ וְהִקְלָא אִם יַחֲזִיר הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָרוּם לְשִׁמּוֹן, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, וְכִלְאוּ הִכִּי יֵשׁ הַרְבֵּה פְּסוּלוֹת בְּזָה, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן מַרְכָּבָה וְכִלְבוּשֵׁי־שָׂרָר, עֵץ שָׁם: * אָבֵל הַרְצוּעוֹת. הַשְּׁעֵם כְּתַב סֵפֶר הַתְּרוּמָה, כִּיִּן דְּעָצֵם הַשְּׁחָרוֹת הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי, לְשִׁמָּה גַם־כֵּן בְּעֵינֵן, כְּמוֹ דְּבַעֲיִין לְשִׁמָּה כְּשַׁעַת טוֹבָה בְּצִיּוּת וְצִבְיָה תַּחְלָת. וְלִפִּי זֶה נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּהוּא הָרִין עָצֵם עֲשִׂית הַרְצוּעָה, דְּהִינוּ תַּחֲכִּיתָה מְהוּר, גַּם־כֵּן בְּעֵינֵן לְשִׁמָּה, וּמַצְאִיתִי שֶׁכָּף כְּתַב בְּעַמְּךָ הִלְכָה: * אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. עֵץ מִמְּשֵׁנָה בְּרִירָה כְּמָה שֶׁתַּכְּתוּבוּ וְכֹל־שֵׁשׁ וכו'. עֵץ לְקָמֵן בְּסִימָן לֵט סְעִיף ב, דְּכָל אֵלוֹ שֶׁהֵם בְּכֹלֵל עֲשִׂית גּוּף הַתַּפְּלִין הֵם בְּכֹלֵל כְּתִיבַת הַתַּפְּלִין, עֵץ שָׁם בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, אִם־כֵּן פְּשׁוּט דְּעַל־כִּלְפִּינֵים לֵב גְּרִישֵׁי מִתְּשַׁחְרֹת הַרְצוּעוֹת דְּבַעֲי שִׁיְהִי לְשִׁמּוֹן. וְנִדְּבִיתִי כְּסִפֵּר מַגֵּן־הַלֵּל שֶׁכְּתַב בְּרַחֲמֵי לֵב סְכִינָא לֹא סְכִינָא לֵה לְרִינוּ דְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה, שְׁהָרִי כְּתַב בְּקִירָא גַם מְהַלְכוֹת תַּפְלִין (ט"א) וְנִבְחַשׁ לוֹ: עֵץ לְעִיל בְּסִימָן כּוּ בְּאַלְתָּה נִבְחַשׁ כְּשֶׁן בְּשֵׁם גְּלוּיִן הַפְּרִי־מַגִּידִם, וְלִנְעִינֵת דְּעִמִּי דְּהַבְּתִי־יוֹסֵף פְּלִיג עַל זֶה וְסוֹבִירָא לֵה דְלֵא עֵבֵר עַל "וַיַּחֲזִיקוּ לְכָר", וְלִקְפָּה אֶפְלוּ אַחַתְפַּד אַחַרְפַּד גַּמִּי אֶסוּר, עֵץ שָׁם בְּאַלְתָּה רַבָּה וְדו"ק: * וּמִיְהוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. וְעֵץ בְּפִרְי־מַגִּידִם שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הַבִּי"ח דִּישׁ לְהַחֲמִיר בְּזָה אִם יֵשׁ לוֹ תַּפְלִין אַחֲרִים. וְנִרְאָה לִי פְּשׁוּט דְּבַתְּמִים בְּנֹדֵא יֵשׁ לְסַמֵּךְ וְהִקְלָא אִם יַחֲזִיר הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּשְׁחָרוּם לְשִׁמּוֹן, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן אַרְבָּתֶם, וְכִלְאוּ הִכִּי יֵשׁ הַרְבֵּה פְּסוּלוֹת בְּזָה, וְכִמְנוּ שְׂכַת בְּמַגֵּן מַרְכָּבָה וְכִלְבוּשֵׁי־שָׂרָר, עֵץ שָׁם: * אָבֵל הַרְצוּעוֹת. הַשְּׁעֵם כְּתַב סֵפֶר הַתְּרוּמָה, כִּיִּן דְּעָצֵם הַשְּׁחָרוֹת הוּא הַלְכָה לְמַשֶׁה מְסִינֵי, לְשִׁמָּה גַם־כֵּן בְּעֵינֵן, כְּמוֹ דְּבַעֲיִין לְשִׁמָּה כְּשַׁעַת טוֹבָה בְּצִיּוּת וְצִבְיָה תַּחְלָת. וְלִפִּי זֶה נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּהוּא הָרִין עָצֵם עֲשִׂית הַרְצוּעָה, דְּהִינוּ תַּחֲכִּיתָה מְהוּר, גַּם־כֵּן בְּעֵינֵן לְשִׁמָּה, וּמַצְאִיתִי שֶׁכָּף כְּתַב בְּעַמְּךָ הִלְכָה: * אֶפְלוּ בְּדִיעֲבַד וכו'. עֵץ מִמְּשֵׁנָה בְּרִירָה כְּמָה שֶׁתַּכְּתוּבוּ וְכֹל־שֵׁשׁ וכו'. עֵץ לְקָמֵן בְּסִימָן לֵט סְעִיף ב, דְּכָל אֵלוֹ שֶׁ

הלכות תפילין סימן לג לד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כו]

וְדָרְשׁוּ תוֹ"ל: קָשֶׁר תָּם, דְּהֵינּוּ הַרְצוּעָה שְׁקוּשֶׁר בָּהּ הַתְּפִלִּין תְּהֵא תְּמָה וְשִׁלְמָה וְלֹא קְשׁוּרָה²⁴.

24) וביאר רש"י במנחות (לה, ב ד"ה קשירה תמה), שתהא הקשירה נאה, שלא יהיה עוד קשר ברצועה מלבד קשר הראש, שאם כן אינו קשירה יפה. עוד ביאר שם באופן אחר, שתהיה הרצועה תמה ושלימה, ולא קשורה. וכתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ו), שלפירוש א' אין איסור זה נוהג אלא בתוך שיעור היקף הראש והקיבורת, ומה שהוא מחוץ לקשר מותר, ולפירוש ב' נוהג איסור זה אף מחוץ לשיעור זה, וכמו שנתבאר להלן (ס"ק כט).

[משנ"ב שם]

כְּתִב בְּתִשְׁבֹּת דְּבַר־שְׁמוּאֵל: אִם נִפְסְקָה הַמַּעֲבָרָתָא, מְתָר לְתַפְרָה²⁵.

25) וטעמו, שרק בדבר שבו קושרים את התפילין שייך לומר שתהא הקשירה תמה, דהיינו לפירוש א' ברש"י (שם) שתהא הקשירה נאה, ולפירוש ב' שהדבר הקושר יהיה שלם, מה שאין כן במעברתא, שאין קושרים בה את התפילין, ממילא אין שייכים בה טעמים הנ"ל.

[משנ"ב ס"ק כח]

רוּצָה לומר, שְׁתַּפְּתָה הַרְצוּעָה בְּלֹא כְרִיכוּת²⁶.

26) כוונתו בלא הכריכות שעל הזרוע, שאינן אלא מנהג, כמבואר בשו"ע לעיל (סי' כז ס"ח), מה שאין כן בכריכות שעל האצבע, שהוא שיעור מדינא דגמרא כמבואר בגמרא (מנחות לה, ב).

[משנ"ב שם]

וְהַטַּעַם דְּהַקָּל בְּשִׁלְרֵאשׁ, עֵינָן בְּדַרְכֵי־מִשְׁהָה²⁷.

27) שכתב (אות ד) שברצועות של ראש כל מה שיוצא משיעור ההיקף אינו נצרך לחיזוק התפילין של ראש, שהרי מהודקות הן אף בלא זה, ולפיכך מותר לתפור שם. מה שאין כן ברצועות של יד, שצריך לכרוך את כל אורך הרצועה סביב האצבע כדי שתחזיק את הקשר, ולכן צריך שיהיה כל אורך הרצועה בלא קשירה או תפירה.

סימן לד

סדר הנחת הפרשיות בתפילין, והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפילין

[משנ"ב ס"ק א]

סדר הנחתן¹.

1) **מבוא לסעיף א.** מקור הדין הוא בגמרא במנחות (לד, ב): "תנו רבנן כיצד סדרן, 'קדש לוי' יהיה כי יביאך מימין, 'שמע' יהיה אם שמוע' משמאל. והתניא איפכא, אמר אביי לא קשיא, כאן מימינו של קורא כאן מימינו של מניח, והקורא קורא כסדרן", ע"כ.

בביאור דברי הגמרא נחלקו רש"י ור"ת:

א. דעת רש"י, שנותנן מצד שמאלו של המניח, כסדר כתיבתן בתורה: 'קדש' יהיה כי יביאך 'שמע' יהיה אם שמוע'. נמצא שהעומד ממול המניח קוראן כסדר שכתובות בתורה. והראשונים קראוהו 'היות כסדרן' דהיינו יהיה כי יביאך 'שמע' ואחר כך יהיה אם שמוע'.

ב. דעת ר"ת (הובאה בתוס' שם ד"ה והקורא), שמניח את הפרשיות משמאל המניח באופן זה: 'קדש' יהיה כי יביאך יהיה אם שמוע' 'שמע'. [ונקרא 'היות באמצע', דהיינו יהיה כי יביאך יהיה אם שמוע' באמצע]. ולדבריו, אף על פי שאין הפרשיות מונחות כסדר שכתובות בתורה, מ"מ הסופר צריך לכותבן כסדרן. דהיינו 'קדש' יהיה כי יביאך, ומניח חלק וכותב פרשת 'שמע', ואחרי כן משלים וכותב את פרשת 'יהיה אם שמוע'.

מלבד שיטות אלו ישנן שתי שיטות שלא הובאו בשו"ע בענין סדר הנחת הפרשיות.

א. דעת השימושא רבא (כפי שמובאת בשו"ת הרמ"ע סי' קז), שסדר הפרשיות כרש"י, אלא שמסדרן מימין המניח, דהיינו 'קדש' יהיה כי יביאך 'שמע' יהיה אם שמוע'.

ב. דעת הראב"ד (פ"ג מהל' תפילין ה"ה), שסדר הפרשיות כר"ת, אלא שמסדרן מימין המניח, דהיינו 'קדש' יהיה כי יביאך יהיה אם שמוע' 'שמע'. ומבואר בגמרא (שם), שאם לא נתן את הפרשיות כסדרן, התפילין פסולות. ואם כן תפילין דרש"י פסולות לדעת ר"ת, וכן להיפך.

[משנ"ב שם]

דַּע, דְּלְכָלִי עֲלֵמָא אִם הִקְלִיף אֵיזָה פְּרָשָׁה, שְׁנַתְנָה שְׁלֹא בְּבִיתָה הִקְיָתָהּ לָהּ, פְּסוּלִין².

2) ופסול זה כתב בשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תעח) שהוא מן התורה. ובביה"ל להלן (ס"ב ד"ה יניח) כתב, שכך מקובל בעל פה, והיינו שהוא הלכה למשה מסיני.

[ביה"ל ד"ה סדר הנחתן]

וגם להפמ"ק³.

3) הסובר שבתפילין של יד לא נחלקו רש"י ור"ת, ואם שינה את הסדר כשר.

הלכות תפלין סימן לג לד

נח באר הגולה

כ תוספות והראש
 כשם רבנו תם
 ל תרומת הדין וספר
 הירמיהו מ בית יוסף
 א מנחות לה לפרש
 רש"י שם ורקבים
 ב בקר ג יבשמיאש
 רבא וסמ"ג והפרידי
 דשם פתב מארן
 תפלין ישראל
 שנקצאו בניפילת
 בימה שליליבדי קבר
 תוקאל, רבנו יונה ורמב"ן ורשב"א בתשובות המיסות לרמב"ן סימן רלד:

(כה) י"ש מתירים (י) (כו) לתפור (כז) מצד פנים, ל"גש אומרים מה שמקיף ממנה הראש, ובש"ל יד כדי שמקיף הזרוע לקשר התפלה עם הזרוע וכדי שתמתח עד (ד) (כח) אצבע אמצעית ויכרך ממנה על אותו אצבע שלש כריכות ויקשר, אין להם תקנה לא בקשירה ולא בתפירה, וכל יתרון הארץ שהוא בשביל שכורך הרצועה כמה פעמים סביב הזרוע ובש"ל ראש מה שתלוי ממנה, *אין התפירה והקשירה פוסלים בה. *ובשעת הדחק יש לסמך על (כט) המתירים כדי שלא (ט) יתבטל ממצות תפלין:

לד סדר הנחת הפרשיות בתפלין, והמהדרים אשר להם ב' זוגות תפלין, וכו' ד' סעיפים:
 א (א) *סדר הנחתן בבתיים, לרש"י ותרמב"ם 'קדש' משמאל (ב) (ב) המניח בבית החיצון, ואחריו

באר היטב

התזה דאסור לתפור, ע"ש בארף: (ט) ותבטל, ולא יכרך, ודרכות אין מעבבות, ט"ו, ועין בתשו' שבותי יעקב ח"א סימן א, וע"ל סימן ט ס"ק ו משי"ו וכתב בספר אליה רבה דווקא מה שמקיף הראש והזרוע, אבל מה שתולה ממנו מתר בדיעבד בתפירה אף שלא בשעת הדחק, ומ"ש ב"י דמהרמ"ם משמע דאסור, לא משמע הכי בקפ"ח משנה, וכן פסק בספר זכרון לר"י הכהן:

(ב) המניח. ובאשר אזלינן בתי' מין ושמאל דעלמא, מ"א:

באור הלכה

מהר"ם מרוטנבורג אחרונים בסימן ד השיג עליו, דעקר קפידא על השעור, שתשאר בל"כ כדי למתח ולכרך, ואף דלאחר התפירה סביב הזרוע נשאר הקשירה למעלה מהאצבע עם שני ישינו; אף זאת נתפסק, דלא יהיה הקשירה על האצבע נראה כיון שגם שם קשירה, עין שם באריכות. ומכל מקום נראה לעניינת דעתי, לכתחלה טוב שיחפור אותו המקום בגידין, ומצד פנים שלא יהיה מנה, כי אפלו אם נחש לתמרת המצצית-השקל דנה מקרי חוף השעור, מכל מקום נראה פשוט שתבדאי נוכל לסמך בנה על רבנו תם ואשרי ראשונים דמקלין בתפירה. ודע דמה שאינו אנשים מחבירי הרצועה מנה ובה בלא תפירה, זה לא דרוי מקשר ואפשר דגרינא ממנה: * אין התפירה והקשירה וכו'. ומכל מקום יש נפקא-מנה בין השלי"ד לשל"ראש, דבשל"ראש אם ישאר כף ולא יתקבר לה הרצועה שנפסקה, לא בקשירה ולא בתפירה, בודאי אסור לו לכרך על התפלין, ולא נוכל להכשיר כמה שנשאר גרומין דהינו הרצועה השניה, וכמו בציצית לעיל בסימן יב, דהוי מסקינן במנחות לה ע"ב דברצעות פסול גרומין ומכל מקום מחוב להניח התפלין אם נאבד הרצועה ואין לו שום צעה, דשמא הלכה בהשיטות שסוברים דהאי "זכמה שעוריהו" אשלי"ד קאי, עין בבית-יוסף לעיל בסימן כז. אף באמת בנה יש לו צעה אחרת, דכיוול להמיר הקשר הרצועה לשני העדרים, ויכול בשעת הדחק לצאת בנה אם ישאר שני טפחים לכאן ולכאן, עין שם בסימן כז במשנה ברורה. ומכל מקום נפקא-מנה מכל זה לענין אם נפסקו שני הרצועות משני העדרים ולא נשאר כי אם מה שמקיף הראש, ובשלי"ד אפלו אם לא יחבר כלל מתר לכרך על התפלין, ובדלעיל בסימן כז סעיף ח, ולפי זה בודאי מהני תפירה אפלו בחוטים ומצד חוץ או קשר; אף כל זה לא היה עושה הו' כריכות, ולדין דמנגנו לעשות כריכות, ככר כתבנו שיתפרנו בגידין ומצד פנים כדי לצאת בנה חפש של המצצית-השקל:

* סדר הנחתן. עין במשנה ברורה. ופשוט דאפלו בשלי"ד, כגון היבא שאין לו תפלין של יד ויש לו שני תפלין של ראש, דמבאר לעיל דטולה עור על אחד מהם, ודוקא אם מנחין שם בסדר, כמבאר בבית-יוסף [עין ב"ב] שמתוכו מתבאר דברי בבית-יוסף] שהסכים דהאי דינא דאם החליף פרשיותינים שסילין קאי נמי אשלי"ד. ולכאורה הוא דהין דאם כתבן על ארבע קלפים ונתנן בבית אחד דיוצא בנה אפלו אם לא דקלו, כמבאר בסימן לב סעיף מז בבית יוסף, שצריך לזהר נמי שיהיו מנחין דוקא בסדר, קדש משמאל וכו', או אפשר דהבא לא מנכר בל"כ חלוץ כמו בקלף אחת בשלי"ד שכותב וזהו אחר שמע; וגם להסמ"ק^(ג) יפל ספק זה, דאפשר דאף הסמ"ק יודה בנה שהוא פסול כיון שהם יד קלפים, או אפשר דהסמ"ק לא נאמר כלל דין קביעות מקום להפרשיות

כי כמה מאחרוני ומננו העתיקו דבריו להלכה, אף במקום הדחק בודאי יכול לסמך על כל הגאונים הנ"ל ולכרך, ובפרט אם נשאר בהשל"ראש שני טפחים תלויים לכד מה שמקיף הראש, בודאי יש לסמך להקל דמהני תפירה. ועין לעיל בסימן כז במשנה ברורה סעיף-קטן מד. אם נפסקה הרצועה ברחבה ולא נשאר כשעור שעורה, הניח הפר"מגדים בצריך עיון אי רשאי לתפור, ועין לעיל בסימן כז סעיף-קטן מב מה שכתבנו שם:
א (א) סדר הנחתן. דע, דלכלי עלמא (ב) אם החליף אינה פרשה, שנתנה שלא בביתה המיוחד לה, (פסולין^(ג)) אף י"ש ד' פרשיות כדי בתיים, וכל-ישפן אם נתן שתי פרשיות (ג) בבית אחד: (ב) המניח. ואפלו (ג) אם המניח

שער הציון

(ג) מגן-אברהם: (ד) מגן-אברהם והג"א ושאר הרבה אחרונים, דלא קהאליה רבה: (כ) פן מצד הפר"מגדים לשיטה זו וכן פתב הפאמר-מרדכי: (כו) ט"ז: (כז) פרי-מגדים: (כח) רבנו יתום: (כט) פן אימת ברבנו יתום בשם רבומי שהחזיק האליה רבה שיטתו לדינא, וכן-כתב בשיעור-יעקב, ובדרך-התיים סתם בזה: (ב) מנחות לה: (ג) פרי-מגדים בסימן מב סעיף-קטן ב: (ג) מגן-אברהם:

ברצועות דהל"מ שיהיו שחרות הו' זה כמו טוה דציעית דפסול בכרך, ונ"ל דאם חזר ישראל והשחירם לשמן פשר, מ"א: (י) לתפור. ודוקא בגידין ודוקא לתפור לצד פנים, אבל לקשר או לתפור לצד חוץ פסול. ואם נפסקה המעברתא מתר לתפירה, דבר-שמואל סימן ריא: (ד) אצבע. רוצה לומר שתמתח הרצועה כפשוטה בלא כריכות, וט"ו מחמיר לכתחלה אפלו נפסקה הרצועה לאחר שנקשר ממנה סביב הראש רק מה שתלויה לפניו עד הטבור ברצועה; מין ובשמאל עד

משנה ברורה

דאם חזר ישראל והשחירין לשמן פשר, והביא ראיה לזה, והפריי מגדים ושאר אחרונים השיגו על ראיתו ונשאריו בדיו זה בצריך עיון, ונתן הפריי-מגדים לזה צעה אחרת, שישחיר בצד השני של הרצועות לשמן, דאף שהשחירו משני צדדים קשר כמבאר בסעיף ג, ויהפך הצד שהשחיר לשמן למעלה; וכל זה הוא אם אין לו רצועות אחרות, וכמו שבארנו בבאור הלכה: ה (כה) יש מתירים. אפלו בחוף השעור שמקיף הראש והקברת: (כו) לתפור. ודוקא תפירה, (כג) אבל קשירה בחוף שעור הנ"ל לכלי עלמא פסול מן התורה, דכתיב "ויקשתם", ודרשו חז"ל: קשר תם, דהינו הרצועה שקושר בה התפלין תהא תמה ושלמה ולא קשורה⁽²⁴⁾. גם התפירה הוא (כז) ודוקא בגידין ולא בחוטיין. כתב בתשובת דבר-שמואל: אם נפסקה המעברתא, מתר לתפירה⁽²⁵⁾:
(כז) מצד פנים. כדי שלא יהיה מנכר מבחוץ כלל, וכל-ישפן אם מקום התפירה כנוס לתוף המעברתא דשרי לדעה זו: (כח) אצבע. רוצה לומר, שתמתח הרצועה בלא כריכות⁽²⁶⁾, דזהו שעור ארץ הרצועה של יד, וכנ"ל בסימן כז סעיף ח. והשטעם דהקל בשל"ראש, עין בדרך-משה⁽²⁷⁾:
(כט) המתירים. הינו דמתר אפלו לתפור בגדים בחוף השעור שמקיף הראש והקברת, (כס) וחוץ לשעור הזה מתר אפלו לקשר וכל-ישפן לתפור בחוטים; אבל בכל זה (כט) אין יכול לכרך עליהם, כי (כ) מעקר הדין צריך להחמיר בהיש-אומרים, דספק תורה דחמרא, אף כדי שלא יבטל לגמרי את המצוה יניחם עד שימצא אחרים. ועין בט"ו פשוטק דגם ברצועה של ראש אין יכול לכרך עליה עד שיהיה הרצועה של מין עד הטבור ושמאל עד התנה שלמה בלי קשירה ותפירה. אבל בספר אליה רבה הכריע להלכה, דבין בשל"ראש ובין בשלי"ד, לכד מה שיש בחוף השעור שמקיף הראש והקברת יכול לתפור אף שלא בשעת הדחק ולכרך עליהם, (כט) אף שיצוה לתפור מצד פנים שלא יהיה מנכר התפירות מבחוץ, דאם הוא מנכר לא עדיף מקשר, וגם (כט) שיהיה בגידין, אבל בחוטיין או קשירה אסור אפלו בשל"ראש, וכן פסק בספר ישועות-יעקב ובדרך-התיים. ומכל מקום אם יכול להשיג רצועה שלמה, בודאי נכון להחמיר לכתחלה בהט"ו,

כי כמה מאחרוני ומננו העתיקו דבריו להלכה, אף במקום הדחק בודאי יכול לסמך על כל הגאונים הנ"ל ולכרך, ובפרט אם נשאר בהשל"ראש שני טפחים תלויים לכד מה שמקיף הראש, בודאי יש לסמך להקל דמהני תפירה. ועין לעיל בסימן כז במשנה ברורה סעיף-קטן מד. אם נפסקה הרצועה ברחבה ולא נשאר כשעור שעורה, הניח הפר"מגדים בצריך עיון אי רשאי לתפור, ועין לעיל בסימן כז סעיף-קטן מב מה שכתבנו שם:
א (א) סדר הנחתן. דע, דלכלי עלמא (ב) אם החליף אינה פרשה, שנתנה שלא בביתה המיוחד לה, (פסולין^(ג)) אף י"ש ד' פרשיות כדי בתיים, וכל-ישפן אם נתן שתי פרשיות (ג) בבית אחד: (ב) המניח. ואפלו (ג) אם המניח